

Nr 5

Civilutskottets betänkande i anledning av motioner angående markpolitiken m. m.

Motionerna

Utskottet har i detta sammanhang behandlat motionerna 1974:

1157 av herr Adolfsson (m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om tilläggsdirektiv till bostadsutredningarna med de förslag och önskemål som framställs i motionen (åtgärder för att underlätta personlig äganderätt till bostad),

1159 av herr Adolfsson (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till lagstiftning syftande till att ge kommunerna skyldighet att tillhandahålla mark för försäljning,

1578 av herr Claeson m. fl. (vpk) vari föreslås att riksdagen uttalar sig för ett successivt överförande av privata flerfamiljshus i samhällets ägo samt hos regeringen hemställer om utarbetandet av en plan för genomförande av denna målsättning,

1582 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt avser förslaget (yrkandet 1) att riksdagen uttalar att till byggnadslagen bör fogas en bestämmelse att endast samhällsägda mark får stadsplanläggas.

Tidigare riksdagsbehandling

Förslag av samma innehåll som i de här upptagna motionerna har lagts fram för 1973 års riksdag (1974:1157 = 1973:865, 1974:1159 = 1973:866, 1974:1578 = 1973:362, 1974:1582 = 1973:1561) och behandlats av civilutskottet (CU 1973:18). Utskottsmajoriteten (s, c, fp), vars förslag att avslå motionerna följdes av riksdagen, anförde:

Gällande, av en stor riksdagsmajoritet godtagna, riktlinjer för markpolitiken har totalt sett gett en avsedd ökning av andelen bostäder i kommunal, allmännyttigt bostadsföretags eller bostadskooperativt företags ägo med bibehållande av likaledes avsedd konkurrens mellan företagsformerna inom såväl produktion som förvaltning. Bygglagutredningens arbete och byggkonkurrensutredningens förslag liksom förslag från saneringsutredningen, vilka behandlas här nedan och i betänkandet CU 1973:19, knyter an till dessa riktlinjer. Enligt utskottets mening finns inte skäl att genom bifall till någon av motionerna nu ge principiellt nya uttryck för en markpolitik, avsedd för praktisk tillämpning främst genom kommunerna. Ett fullföljande av dess grundsatser låter sig väl förena med och tjäna allmänt erkända bostadspolitiska mål. Motionerna avstyrks sålunda.

Utskottets ledamöter av (m) respektive (vpk) reserverade sig för bifall till motioner från ledamöter av eget parti.

Utskottet

Utskottet har inte heller i detta sammanhang funnit skäl att genom bifall till någon av motionerna frångå gällande av en stor riksdagsmajoritet godtagna riktlinjer för markpolitiken. Riksdagen kommer att i annat sammanhang få ta ställning till skilda konkreta förslag om vidareutveckling av de markpolitiska målen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1974:1157, 1159, 1578 och 1582, yrkandet 1.

Stockholm den 26 februari 1974

På civilutskottets vägnar
ELVY OLSSON

Närvarande: fru Olsson i Hölö (c), herrar Bergman i Göteborg (s), Wennerfors (m), Lindkvist (s), Åkerfeldt (c), Henrikson (s), Högström (s), Mattsson i Skee (c), Jadestig (s), Adolfsson (m), Häll (s), Olof Johansson i Stockholm (c), Claeson (vpk), fru Landberg (s) och herr Strömberg i Botkyrka (fp).

Reservationer

1. av herrar Wennerfors (m) och Adolfsson (m) som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

En aktiv kommunal markpolitik bör ta sikte på markförvärv som är nödvändiga för att i samband med planläggning m. m. bebyggelse skall kunna ske. Sedan planfrågorna lösts och vissa allmänna intressen för gator o. d. tillgodosetts bör marken upplåtas på det sätt som dess kommande användare önskar, dvs. i regel med äganderätt. Ett kommunalt ägarmonopol måste motverkas. Boendutredningen bör ges i uppdrag att föreslå åtgärder som främjar ett överförande av bostäder i enskild ägo. Detta kan ske genom finansieringsbestämmelser eller på annat lämpligt sätt. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionen 1974:1157, i anledning av motionen 1974:1159 samt med avslag på motionerna 1974:1578 och 1582, yrkandet 1, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört.

2. av herr Claeson (vpk) som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Verksamma medel i kampen mot markspekulationen och för en socialt inriktad bostadspolitik finner utskottet vara de i motionerna 1974:1578 (vpk) och 1582 (vpk) framförda förslagen om samhällsägande eller kooperativt ägande av alla flerfamiljshus samt lagbestämmelser om att endast allmännyttiga och kooperativa företag får vara byggherrar och förvaltare av flerfamiljshus. Motionerna anknyter till förslag som formulerades redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram. I detta hävdas såväl ståndpunkten om ett gradvis överförande av hyreshusen i samhällets ägo som kommunalisering av tomtmarken.

De av statsmakterna antagna riktlinjerna för kommunal markpolitik måste betecknas som klart otillräckliga. Utvecklingen har visserligen gått mot att de självkostnadsbärande företagen — allmännyttiga och bostadskooperativa företag — står som byggherrar för en ökad andel av nyproduktionen. Men jämsides med detta märks en klar tendens att privata byggkonsortier lierade med storbankerna köper upp stora markområden. De behärskar därigenom hela produktionskedjan: mark, byggande, byggnadsmaterialproduktion och finansiering.

I tätorternas kärnor — framför allt i storstadsregionerna — är huvudparten av marken och bostadshusen alltjämt privatägda, vilket i oerhörd grad försvårar en socialt inriktad sanering och modernisering. Ett överförande av privatägda flerfamiljshus i kommunal och bostadskooperativ ägo skulle även innebära möjligheter för kommunerna att stoppa kontoriseringsen samt underlätta utformningen av en socialt inriktad hyreslag när det gäller hyresprissättningen. Den i motionen 1561 föreslagna lagbestämmelsen att endast samhällsägda mark får stadsplanläggas skulle vara ett verksamt medel för att hindra privatbyggmästarna och andra privatintressen att lägga under sig ytterligare mark.

När det gäller de självkostnadsbestämda företagen är det nödvändigt att dra en klar gräns mellan förvaltningen av bostäder och produktion av dessa. Privata företag, och i ökad grad ett fåtal stora sådana företag, svarar för 90–95 procent av själva bostadsproduktionen. I många kommuner existerar över huvud taget ingen konkurrens med privatbyggmästarna när det gäller att bygga bostäder. Det ofta anförda argumentet ”konkurrens på lika villkor mellan olika företagsformer” tjänar endast att dölja bristen på konkurrens i själva byggandet. Kommunernas möjligheter att driva en aktiv markpolitik och tränga tillbaka privata intressens inflytande över marken måste öka väsentligt. Utskottet tillstyrker de ovan nämnda motionerna och avstyrker sålunda motionerna 1974:1157 (m) och 1153 (m).

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1578 och 1582, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1974:1157 och 1159 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför.